УДК 37(092)(460)“1910/1920”

Келемен Й. Й.
аспірант кафедри педагогіки і методики
викладання історії та суспільних дисциплін
Національний університет “Чернігівський колегіум”
імені Т. Г. Шевченка

СТАН ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ РОМАНОМОВНИХ КРАЇН У ПЕДАГОГІЧНИХ ТВОРАХ ЛОРЕНСО ЛУЗУРІАГИ 1910-Х РОКІВ

Видатний іспанський педагог Лоренсо Лузуріага (Lorenzo Luzuriaga Medina) (1889 – 1959) у багатьох публікаціях 1910-х років представляв результати компаративно-педагогічних досліджень у різних світових регіонах.

Починаючи з 1915 року, у наукових публікаціях Лоренсо Лузуріаги компаративно-педагогічний напрям дослідження охоплював дві провідні теми: управління освітою в окремих європейських державах (Німеччина, Швейцарія, Австрія, Нідерланди та інші) і підготовка вчительства в країнах Європи та Америки [1, с. 37–38].

Статистичний матеріал стосовно романомовних держав (Франція, Бельгія, Італія, Португалія) був найповніше представлений у книзі Лоренсо Лузуріаги “Початкова освіта за кордоном. Романомовні країни” (Мадрид, 1917) [3].

Основні питання, що висвітлювалися Лоренсо Лузуріагою у цьому педагогічному творі, стосувалися управління освіти; законодавчих та організаційних ініціатив обов’язкового елементарного навчання; інспектування початкових шкіл; навчання релігії у початкових школах; класифікації закладів початкової освіти; змісту навчальних програм початкових шкіл тощо.

За представленими Лоренсо Лузуріагою даними, у романомовних країнах (Франція, Італія, Португалія) на початку ХХ століття проявлялася тенденція поступового зростання чисельності початкових шкіл різних рівнів та типів, що вможливлювало охоплення навчанням основної маси дітей 6–14-річного віку. Значною була і тенденція розширення державного сектору початкової освіти в романомовних країнах у 1900 – 1910-х роках. Загалом для даного історичного періоду характерна підтримка державами різних форм здобуття початкової освіти (муніципальні, приватні, недільні, літні, пересувні школи, додаткові курси, навчання на дому тощо) та забезпечення безплатної елементарної освіти для всіх дітей. Початкова школа в романомовному світі набувала світського характеру, значно демократизувалася, відходила від методології меморизму, намагалася вчити практичному знанню [2, с. 24].

Розглядаючи стан початкової освіти у Франції, Лоренсо Лузуріага наводив такі статистичні дані: у 1912/1913 навчальному році у Франції систематичне відвідування шкіл здійснювали понад 5 млн 660 тис дітей. Із цієї кількості учнів – 4601995 навчалися в державних школах, 1062258 дітей – у приватних, інші – здобували освіту на дому [3, с. 331].

Відповідно до французького закону від 16 червня 1881 року впроваджувалася безплатна початкова освіта. Згідно з законом від 28 березня 1882 року навчання релігії у державних школах скасовувалося, предмет релігії виключався з переліку обов’язкових навчальних дисциплін. Разом із тим – закон 1882 року дозволяв навчання релігії один день на тиждень, крім неділі, поза школою, якщо того бажали батьки учнів. Приватних шкіл заборона навчання релігії не стосувалася [3, с. 332–333].

Міністерським наказом від 25 грудня 1915 року встановлювалося, що кожна початкова школа мала облаштувати бібліотеку, відкриту для учнів, їхніх батьків та членів шкільних об’єднань [3, с. 338].

Чисельність державних початкових шкіл у Франції зросла з 66739 у 1901/1902 навчальному році до 68007 у 1911/1912 навчальному році, а приватних шкіл – з 17227 закладів до 13230 відповідно [3, с. 345–346].

Наведені Лоренсо Лузуріагою статистичні дані щодо охоплення початковою освітою дітей в Італії засвідчували, що в 1907/1908 навчальному році в країні функціонувало 61497 державних денних початкових шкіл, відвідуваних 3002168 учнями, а також 6534 приватних денних початкових шкіл із 148081 учнями. З-поміж 4471080 дітей 6–12-річного віку систематично навчалися у денних початкових школах 3150249 учнів. Окрім того, діяли 6537 вечірніх шкіл та 2083 недільні, що разом охоплювали 360684 учнів [3, с. 430–431].

У Португалії початкова освіта була обов’язковою для всіх дітей віком від 7 до 14 років. Обов’язок навчатися мав виконуватися як у державних, так і в приватних школах; він міг бути скасований із досягненням дитиною 10-річного віку за умови, що вона склала іспит, яким підтверджувався рівень елементарної освіти.

Відповідно до ст. 8 урядового указу від 29 березня 1911 року початкова освіта була безплатною. Предмет релігії не включався в навчальні програми португальських державних шкіл [3, с. 452–453].

У 1910 році в Португалії функціонувало 5552 державні початкові школи. Кількість цих освітніх закладів зросла за останні п’ять років на 332 одиниці, проте, очевидно, що їх не вистачало для охоплення навчанням усіх дітей у країні.

Відповідно до закону від 30 червня 1914 року урядом Португалії мало бути створено 125 пересувних шкіл – денних для дітей та вечірніх для дорослих,

що впродовж 10 місяців надавали б елементарну освіту. Згідно з законом від 9 вересня 1915 року відкривалися ще 100 жіночих шкіл такого типу. Ці заклади освіти засновувалися передовсім у селищах, де рівень неграмотності місцевого населення був надто високим, а до найближчої стаціонарної школи – було вкрай складно дістатися [3, с. 455–456].

Порівнюючи стан освіти романомовних країн із Іспанією, Лоренсо Лузуріага у замітці “Школи, що могли бути створені” (España, 1916) вказував на значну нестачу шкіл у державі. Він наголошував, що Іспанії украй потрібні 10 тисяч шкіл початкового навчання, бо 1406929 дітей не мали змоги навчатися, і це було “ганьбою держави” [4, с. 5].

Таким чином, системний аналіз стану початкової освіти у романомовних державах на початку ХХ століття проводився Лоренсо Лузуріагою у педагогічних творах 1910-х років. Педагог доходив висновків про істотні тенденції кількісного зростання як освітніх закладів – початкових шкіл, так і учнівського складу цих освітніх закладів, та якісної модернізації навчального процесу у початкових школах романомовних країн у перші два десятиліття нового сторіччя.

Список літератури

1. Зайченко Н. І. Педагогічні студії Лоренсо Лузуріаги. І. Компаративно-педагогічні пошуки Лоренсо Лузуріаги “іспанського” періоду: монографія. Київ: Вид. Ямчинський О. В., 2024. 175 с.

2. Зайченко Н. І. Лоренсо Лузуріага про становище початкової освіти в романомовних країнах на початку ХХ ст. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 63. Т. 1. С. 20–24.

3. Luzuriaga L. La enseñanza primaria en el extranjero. Madrid: J. Cosano, 1917. 473 p.

4. Luzuriaga L. Las escuelas que han podido crearse. *España*. 1916. № 50, 6 de enero, año II. P. 5.